

EURÓPAI ŰRKUTATÁS

Az Infojegyzet az európai űrtevékenység intézményeit és programjait tekinti át.

Az Európai Űrügynökség (ESA)

Az ESA két elődszervezete 1964-ben alakult meg. Egy új európai hordozórakéta kifejlesztésére az **ELDO** (European Launcher Development Organisation, Európai Hordozórakéta-fejlesztési Szervezet), a tudományos űrkutatási tevékenységre pedig az **ESRO** (European Space Research Organisation, Európai Űrkutatási Szervezet) jött létre.

Az ELDO az első rakétát 1964 június 5-én állította pályára. A kilövésre a társult tag Ausztrália területén került sor. A tervek szerint a kereskedelmi hordozórakéták indítási számát tekintve szerették volna utolérni az Egyesült Államokat. A későbbiekben a rakétákat a távközlésben és a meteorológiai megfigyelésekben is használták volna.

Az ESRO alapításának fő célja a tudományos kutatás volt, a későbbiekben a távközlés területén is indított programokat. 1973-ra azonban be kellett látni, hogy nem képesek egész Európát lefedő műholdvevőt létrehozni. A tagországok megegyeztek, hogy a tudományos kutatásra fókuszálnak inkább, és a két szervezet egyesülésével **1975-ben megalapították az ESA-t.**

Az űrügynökséget létrehozó Alapokmányt 1975-ben 11 európai ország kormánya írta alá és ma már 22 tagja van. Az Alapokmány szerint:

„Az Űgynökség célja, hogy kizárólag békés célra biztosítsa és elősegítse az európai államok közötti együttműködést az űrkutatás, az űrtechnológia és az űralkalmazások területén, azzal a szándékkal, hogy azok felhasználása tudományos célból és üzemszerűen működő űralkalmazási rendszerekhez történjen a következők révén:

- *hosszú távú európai űrpolitika kidolgozása és megvalósítása, űrkutatási célok ajánlása a tagállamoknak, a tagállamok politikai célkitűzéseinek összehangolása más nemzeti és nemzetközi szervezetek és intézmények vonatkozásában;*
- *az európai űrprogram és a nemzeti programok koordinálása, a nemzeti programok lehető leggyorsabb és legteljesebb integrálása az európai űrprogramba, különös tekintettel az alkalmazási műholdak kifejlesztésére; programjának megfelelő iparpolitika kidolgozása és megvalósítása, valamint következetes iparpolitika ajánlása a tagállamoknak.”*

A szervezet feladata, hogy a tagállamok pénzügyi és szellemi erőforrásait koordinálja olyan programok megvalósítása érdekében, melyek túlmutatnának az egyes európai országok önálló lehetőségein.

- Az Európai Űrügynökség célja a hosszú távú európai űrpolitika kidolgozása és megvalósítása, űrkutatási célok ajánlása a tagállamoknak.
- Magyarország 2003. április 7-én együttműködő tag, majd 2015. február 24-én a szervezet 22. teljes jogú tagállama lett.
- Az Európai Unió a 2021–2027 közötti költségvetésben 16 milliárd eurót tervez a már megkezdett űrpari programok továbbvitelére, megerősítésére és bővítésére.
- A Galileo műholdas navigációs rendszer függetlenné teszi az Európai Uniót más, már meglévő navigációs rendszerektől.
- A Kopernikusz program támogatja a környezetvédelmet, a polgári védelmet és a polgári biztonságot.

Az **ESA tagjai**: Ausztria, Belgium, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Magyarország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Svájc és az Egyesült Királyság.

Magyarország 2003. április 7-én együttműködő tag, majd 2015. február 24-én a szervezet 22. teljes jogú tagállama lett. Az alapokmányt hazánkban a [2015. évi CLVIII. törvény](#) hirdette ki.

A szervezetnek úgynevezett “Európai Együttműködő Államok” is tagjai, ezek Bulgária, Ciprus, Málta, Lettország, Szlovákia és Szlovénia. Kanada korábbi együttműködési megállapodások alapján vesz részt néhány projektben.

AZ ESA ÉS AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉG

Az ESA és az Európai Közösség 2003. november 25-én írta alá [keretszerződését](#), azzal a céllal, hogy egy következetes és progresszív, átfogó európai űrpolitikát dolgozzanak ki, a felek közötti hatékony és kölcsönösen előnyös együttműködést biztosítva. Ezzel **elősegítve Európa világűrhez való független és költség-hatékony hozzáférését**, az űrtechnológia független európai felhasználásához és alkalmazásához szükséges egyéb stratégiai érdekű területek fejlesztését. Majd 2016. október 26-án aláírták a „[Közös nyilatkozat, jövőkép és célok az európai űrtevékenység jövőjéért](#)” című dokumentumot, melyben megfogalmazták, hogy tevékenységükkel elősegítik azt, hogy világviszonylatban is **versenyképes európai űrszektor** jöjjön létre és ehhez minden tagállammal egyeztetnek a kutatás, az innováció és a vállalkozások támogatásáról. Ezen kívül **biztosítják Európa autonóm hozzáférését a világűrhez.**

AZ EURÓPAI UNIÓ ŰRTEVÉKENYSÉGÉNEK PÉNZÜGYI KERETEI

Először az Európai Unió 7. Kutatás-fejlesztési Keretprogramjában (2007-2013) jelent meg az

űrtevékenység (Space) önálló pályázati fejezetként. A Bizottság 2013-ban kiadott az Európai Parlamenthez címzett, az **Európai Unió űripari politikájával** foglalkozó [közleménye](#) szerint, a Horizont 2020 keretprogram 80 milliárd eurós költségvetéséből 1,7 milliárd euró ráfordítását tervezte az űrkutatásra és az innovációra. A [2021 és 2027](#) közötti költségvetési időszakban pedig **16 milliárd eurót szánna a Bizottság a programok továbbvitelére, megerősítésére és bővítésére.** Elsősorban a Galileo és EGNOS (European Geostationary Navigation Overlay Service) műholdas navigációs rendszerről és a Kopernikusz földmegfigyelési programról van szó. Az előbbire az uniós költségvetés tervezete szerint 9,7 milliárd euró jutna, a Kopernikusz pedig 5,8 milliárdból gazdálkodhatna. További 500 millió eurót különítenének el új, biztonsági célú űrfejlesztésekre.

A Galileo műholdas rendszer

A Galileo Galilei-ről elnevezett műholdas navigációs rendszer fenntartója az Európai Unió és az Európa Űrügynökség (ESA). Kiépítésével egy olyan rendszer létrehozása volt a cél, amely **függetlenné teszi az Európai Uniót más, már meglévő navigációs rendszerektől.** Koordinálása nem katonai, hanem polgári alapon működik, használata háborús konfliktusok esetén sem korlátozható. A Galileo jelenleg a kezdeti szolgáltatással (Initial Service), 22 műhoddal működik. A navigációs rendszer már hatékonyan használható geodéziai célokra is. A tervezett 30 műholdból álló teljes konstelláció kiépítésének befejezése 2020-ra várható.

A Galileo egyik része a **titkosított, kormányzati ellenőrzésű szolgáltatás** Public Regulated Service (PRS) a rendőrség, határőrség, vámőrség és a biztonsági szolgálatok számára fenntarva. A hozzáférés engedélyhez kötött. Nemzeti vészhelyzetek vagy válsághelyzetek – például terrortámadások – esetén különösen stabil és teljes mértékben titkosított szolgáltatást kínál a felhasználók számára. Az első PRS-szolgáltatások 2016 decemberében indultak.

Kopernikusz program

A Nikolausz Kopernikuszról elnevezett Földmegfigyelési program 2014-ben indult. Támogatja a környezetvédelmet, a polgári védelmet és a polgári biztonságot.

A program fő komponensei:

- **űrinfrastruktúra** (amelynek részei maguk a Föld körül keringő, a méréseket végző mesterséges holdak, valamint azok földi követőállomás-hálózata);
- **a földi vagy légi adatgyűjtésre alkalmas mérőhálózatok**, a tematikus adatok és az információs termékek létrehozására és terjesztésére irányuló szolgáltatások;
- **a lokális adatokhoz való koordinált hozzáférés**.

A program fontos szerepet játszik abban, hogy a stratégia fontosságú térbeli információk Európa rendelkezésére álljanak. **2017-ben hat dedikált műholddal és több mint 30 partner űreszközzel végzett méréseket használt a program.** A műholdak fedélzetén elhelyezett kamerák és más műszerek a **levegő minőségének vizsgálatától kezdve a tengerek szennyeződésének és a szárazföldek növényborítottságának megfigyelésén át egészen a határvédelemig** számos alkalmazáshoz nyújtanak segítséget. A program legújabb űreszköze, a **Sentinel-5P** egyszerre **több szennyező anyag eloszlását képes a légkörben mérni.**

A program által szolgáltatott **földmegfigyelési adatok mennyiségét tekintve a program világelső.** Az adatok alapján működő szolgálta-

tások és alkalmazások olyan fontos problémákhoz nyújtanak információt és segítik elő azok megoldását, mint **az élelmiszer-biztonság, az emelkedő tengerszint problémája, a természeti katasztrófák előrejelzése, a sarkvidéki jégtakaró olvadásának és a klíma változásának nyomon követése.**

Az világűr-megfigyelési (**Space Situational Awareness SSA** és **Governmental Satellite Communications GovSatcom**) programok az uniós űrtevékenységek fenntarthatóságát és biztonságát szolgálják. (A Föld körül keringő űrszemét például veszélyezteti a műholdak élettartamát.)

Az **SSA** lényege, hogy **megfigyeli az űrobjektumokat és jelzi, ha egy ütközés kockázata valószínűsíthető.** Így a műholdak üzemeltetői

és a polgári védelmi hatóságok meg tudják védeni a műholdjaikat.

A **Govsatcom nemzeti szinten segíti a határőröket, a rendőri erőket, a teljes tengerhajózási közösséget,** a polgári védelmi missziókat úgy, hogy a műholdas kommunikáció véges erőforrásait, amit mennyiségileg korlátoz a **műholdak kapacitása és a**

földrajzi lefedettség költséghatékonyan és méretgazdaságosan képes kihasználni megosztási szabályok bevezetésével.

Európai Űrmegefigyelési és Nyomon követési Szolgáltatás (SST) a **műholdak védelmét biztosítja.** 2018 májusában már 111 műhold volt nyilvántartásba véve az SST rendszer ütközéshárító szolgálatainál.

1. ábra: Az űrtechnológiák használata

Forrás: [Infoszolg/Európai Parlament.](#)

MAGYAR ŪRTEVÉKENYSÉG

A XXI. század magyar ūrtevékenységének egyik nagy eredménye a **Masat-1 volt, amelyet 2012. február 13-án lőtték fel** az Európai Ūrügynökség hordozórakétájával. 2007 szeptemberében a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatókból és doktoranduszokból álló csoportja határozta el, hogy megtervez és megépít egy kisműholdat. A kezdeményezést a BME két tanszéke, az Elektronikus Eszközök Tanszéke és a Szelessávú Hírközlés és Villamosságtan Tanszék, valamint a BME Ūrkutató Csoport karolta fel. Az eszközt több mint kétezer alkatrészből építették meg, fellövése után 1061 napig keringett a Föld körül, amit 102 perc alatt került meg.

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Energiatudományi Kutatóközpontjában (EK) működő [Ūrdozimetriai Kutatócsoport](#) az Európai Ūrügynökség [RADCUBE](#) projektje keretében a **kozmosz sugárzási, valamint a mágneses tér mérésére szolgáló rendszert** (RadMag) fejleszt. A RadMag kozmosz sugárzásmérő a RadCube műhold fedélzetén kerülhet az ūrbe tervek szerint 2019 végén vagy 2020 elején.

A kutatócsoport az általa kifejlesztett passzív dózismérő detektoraival meghívást kapott a NASA készülő új ūrhajójának első, egyelőre emberek nélkül végzendő repülésének tudományos programjában való részvételre is.

A [BHE](#) Bonn Hungary Kft. a világ élvonalába tartozik az olyan eszközök gyártásában, amelyek az ūrben működő eszközök jeleit képesek földi eszközökkel venni. A nagy felbontású távérzékelő műholdak terabájtokban mérhető adatmennyiségét a földi állomásnak a hatnyolc perces átvonulási időszak alatt kell továbbítani és feldolgozni, ami az eszközöktől nagy sebességet igényel. Solymosi János a cég ūrtechnológiai igazgatója szerint **a magyar ūrstratégia megfogalmazása és anyagi támogatása a hazai műszaki fejlődést és az ország versenyképességének erősítését szolgálja**. Véleménye szerint az ūripar, az ūrtechnológia az egyik legjobb befektetés.

2018. november elsején kinevezett, a KKM ūrkutatásért felelős miniszteri biztosának feladata többek között, hogy felügyelje az **ūrkutatás fejlesztésére vonatkozó stratégiák, szakpolitikák összehangolását és megvalósulását**. Ferencz Orsolya miniszteri biztos szerint nemzetgazdasági érdek, hogy az ūripart a kormány támogassa. Az [1133/2019. \(III. 18.\) Kormányhatározat](#) az **2019. évi magyar ūrkutatás és ūrtevékenység fejlesztéséhez szükséges 2 321 600 000 forint biztosítására kéri a pénzügyminisztert**. *"Ezzel Magyarország végre hangsúlyosabban jelen lehet a világűr érintő ipari és szolgáltatói piacokon, és a nemzetközi ūrkutatási körforgásában"* nyilatkozta a miniszteri biztos.

Források:

- Az Unió ūrprogramjának és az Európai Unió Ūrprogram Ūgynökségének a létrehozásáról – [COM\(2018\) 447 final](#)
- GNSS Marker Report – The European GNSS Agency, [2017](#)
- The Ever Growing Use of Copernicus Across Europe's Regions – European Space Agency, [2017](#)
- EU-költségvetés: A 16 milliárd eurós ūrprogram célja az EU vezető szerepének megerősítése a világűr területén 2020 után – [IP/18/4022](#)
- Ūrvilág - Ūrkutatási [Hírportál](#)

Készítette: Lukács Gabriella
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486